

Bakgrunnsnotat: Involvering og folkeforskning

Involvering av brukere i forskning er en innarbeidet praksis i flere forskningsområder og i mange av Forskningsrådets programmer. Det primære målet er å øke forskningens relevans for brukere av forskning. Siden forskning og innovasjon i sterkere grad handler om å utvikle kunnskap som bidrar til å løse store samfunnsutfordringer blir åpenhet og involvering stadig viktigere.

Nye delingsteknologier gjør det mulig å involvere stadig nye grupper i forskning. Både internasjonalt og nasjonalt er det de senere årene tatt stadig nye initiativer for å involvere allmenheten, som ikke selv er brukere eller direkte berørt, i forskning. Det er vanlig å omtale slike prosjekter som citizen science eller folkeforskning. Prosjektene kan ha vitenskapelige, samfunnsmessige eller politiske mål avhengig av hva slags form for folkeforskning det er snakk om.

I dette dokumentet beskriver vi tre ulike former for involvering; Forskningsrådets aktivitet knyttet til brukerinvolvering, store samfunnsutfordringer knyttet til ansvarlig forskning og innovasjon (RRI) og folkeforskning.

1. Brukermedvirkning/ involvering

For å gjøre forskning relevant og nyttig er det viktig å sikre økt medvirkning og innflytelse fra brukere av forskningen i prioritering, planlegging og gjennomføring. I tillegg til å øke forskningens relevans, kan brukermedvirkning i forskningsprosessen bidra til å øke den anvendte forskningens kvalitet. Medvirkning fra ulike brukergrupper kan i tillegg bidra til bedre implementering av resultatene fra forskning og innovasjon.

Brukere kan bidra med å:

- identifisere aktuelle tema/problemstillinger hvor det er behov for forskning
- identifisere faktorer som kan fremme/hindre deltagelse i prosjekter
- bringe inn nye perspektiver i analyse og fortolkning av resultater
- gi innspill om språkbruk, fremstillingsmåter og formidlingskanaler
- formidle resultater i aktuelle miljøer

Brukere er i denne sammenheng de som har direkte nytte av forskningen fra næringsliv, offentlig sektor, myndigheter og sivilsamfunn. Hvilke grupper som er aktuelle å involvere vil variere avhengig av forskningens tematikk og formål. Eksempelvis vil aktuelle brukergrupper innenfor helseforskning være pasienter, pårørende, fagpersonell og beslutningstakere.

2. Store samfunnsutfordringer fordrer nye former for samarbeid

Sentrale nasjonale og globale temaer, som klima og bærekraftig utvikling, overgang til fornybarsamfunnet, flyktningeproblematikk og innvandring, bærekraftig matproduksjon og helse, er komplekse og uforutsigbare. Disse prosessene krever at et bredt spekter av aktører fra forskning, næringsliv, offentlig sektor, myndigheter og sivilsamfunnet involveres for å løfte fram ulike perspektiver.

Et mål er å avklare hvilke utfordringer og muligheter man står overfor gjennom involvering og deltakelse. Prosessene bør stimulere til samfunnsansvarlig forskning og innovasjon (RRI), slik at man øker de positive effektene og unngår de negative.

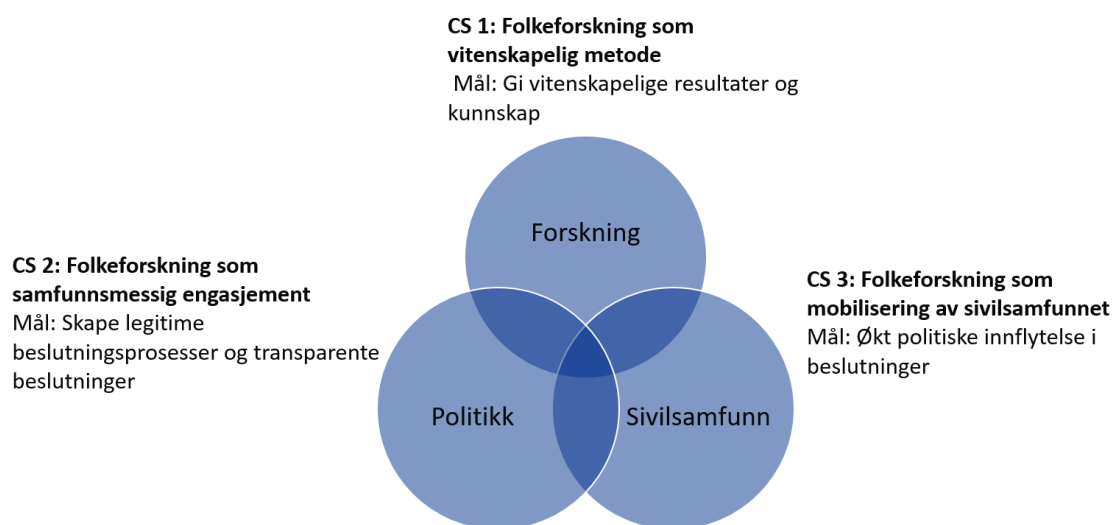
3. Folkeforskning

Folkeforskning innebærer å engasjere folk som ikke har forskerbakgrunn i forskning, i samarbeid med forskere eller forskningsinstitusjoner. Slik kan allmenheten få innsikt i vitenskapelig tenkemåte og tilegne seg forskningsbasert kunnskap.

Vitenskapsteoretikeren Dick Kasperowski skiller mellom tre former for folkeforskning (se figur 1):
CS 1) Folkeforskning som metode for å oppnå vitenskapelige resultater, for eksempel ved at frivillige deltakere bidrar til storskala datainnsamling eller -klassifisering i forskningsprosjekter definert av forskere.

CS 2) Folkeforskning som samfunnsmessig engasjement for å skape legitimitet for politiske beslutninger basert på vitenskapelig kunnskap. Dette skjer gjerne i form av ulike typer dialog initiert av myndigheter eller profesjonelle eller frivillige organisasjoner.

CS 3) Folkeforskning der sivilsamfunnet søker økt politisk innflytelse i konkrete saker. Grupper som engasjerer seg i spesielle problemstillinger bruker forskningsmetodikk for å belyse disse. Dette blir særlig brukt i lokale helse- eller miljøspørsmål.

Figur 1: Oversikt over Kasperowskis tre former for folkeforskning¹

Folkeforskning har potensial for å demokratisere og øke tilliten til forskning. De ulike formene for folkeforskning involverer allmenheten på ulike måter og ut fra ulike mål. Derfor vil betydningen for sivilsamfunnets tillit til vitenskapelig metode, vitenskapen som institusjon og vitenskapelige resultater være avhengig av hvilken form for folkeforskning konkrete prosjekter representerer.

Alle de tre formene for folkeforskning har noen felles problemstillinger. Det vil være viktig å finne gode allmenne modeller som kan brukes i utvikling av konkrete prosjekter på disse områdene:

- Standardisering av datakvalitet ved innsamling og lagring av data
- Implementering av nødvendig teknologi for å utføre prosjekter
- Kommunikasjon mellom deltakerne innad i prosjekter og mellom ulike prosjekter
- Utvikling av etiske og juridiske rammeverk for prosjekter

I spørreskjemaet på nettsiden kan du besvare spørsmålene under som er særlige relevante for deg eller din institusjon/organisasjon/bedrift.

¹ <http://www.formas.se/Om-Formas/Formas-Publikationer/Rapporter/Medborgarforskning-och-vitenskapens-demokratisering/>

Barrierer og dilemmaer innenfor brukerinvolvering

Ekspertrollen og behov for åpne læringsprosesser

For å få til reell brukermedvirkning må det inviteres til åpne og lærende prosesser, slik at det blir interessant for ulike beslutningstakere og interessenter å delta.

- Hvordan involvere bredt i åpne forskning- og innovasjonsprosesser?
- Hvordan utfordre tradisjonelle ekspertroller i åpne forsknings- og innovasjonsprosesser?
- Hvordan skal man stimulere til økt læring for alle parter i forsknings- og innovasjonsprosesser?

Bredere anvendelse av brukermedvirkning

Brukermedvirkning er godt innarbeidet i noen satsinger og aktiviteter, for eksempel Forskningsrådets helseforskningsprogrammer.

- Er det områder der brukermedvirkning har spesielt stor nytteverdi?
- Bør Forskningsrådet øke innslag av brukermedvirkning, og i tilfelle på hvilke områder?
- Hvilken merverdi kan brukermedvirkning gi her?

Barrierer og dilemmaer innenfor store samfunnsutfordringer

- Hvordan skal man best legge til rette for gode involveringsprosesser der relevante aktører kan bidra til løsninger på konkrete samfunnsutfordringer?
- Hvilke faktorer kan hindre god involvering og hvordan kan dette løses?

Barrierer og dilemmaer innenfor folkeforskning

Hvilken verdi har folkeforskning?

Folkeforskning som vitenskapelig metode (CS 1) har lang tradisjon i naturvitenskapelig forskning og har særlig blitt brukt til kartlegging og overvåking av arter og biologisk mangfold. Med nye delingsteknologier blir det mulig å gjennomføre folkeforskningsprosjekter på stadig nye områder og på nye måter, og internasjonalt har antallet prosjekter økt sterkt de senere årene. Folkeforskning kan bidra til involvering og gi ny innsikt som kan supplere annen type forskning. En utfordring ved folkeforskning kan imidlertid være å kvalitetssikre metoder for å måle og vurdere data.

- Hvilken verdi kan folkeforskning ha innenfor det feltet du jobber med?
- Er det temaer som utmerker seg der folkeforskning er spesielt egnet som tilnærming?
- Hvilke ressurser (datasikring, teknologi, rammeverk) er nødvendige for å kunne utføre folkeforsknings-prosjekter?

Utfordringer i folkeforskningsprosjekter

Folkeforskning blir ofte trukket fram som viktig for å engasjere allmenheten i forskning, og for å øke deres forskningsforståelse. Det er imidlertid en risiko for at folkeforskning vil forsterke allerede etablerte kunnskapsskiller og sosial status ved at det primært er de ressurssterke som involveres seg og dermed får innflytelse.

- Hvordan skal man engasjere større deler av befolkningen i slike aktiviteter?
- I hvilken grad kan folkeforskning bidra til å øke tillit til forskning?
- Folkeforskning som metode (CS 1) er mest etablert i naturvitenskap. Hvordan kan denne tilnærmingen brukes på andre fagområder?

Det er behov for å etablere etiske og juridiske retningslinjer for folkeforskningsprosjekter.

- Hvilken status skal deltakerne i folkeforskningsprosjekter ha? Skal de betraktes som medforskere? Hvis ikke, hvordan skal de få anerkjennelse for sitt bidrag?
- Hvilke interessekonflikter er det i slike prosjekter?
- Hvordan sikre personvernet i prosjekter der deltakerne bidrar med data om seg selv?
- Er det behov for å utvikle felles etiske og juridiske rammeverk for folkeforskningsprosjekter? Hva vil i tilfelle være viktige elementer i et slikt rammeverk?

Det er også politiske utfordringer knyttet til folkeforskning, blant annet i prosjekter der forskningsinstitusjoner deltar i prosjekter som har en politisk agenda.

- Hvordan påvirkes forskerrollen dersom interesseorganisasjoner eller politiske grupperinger med tydelige agendaer får sette premisser for prosjekter? Hvordan sikre forskerens integritet?

Norsk betegnelse for citizen science

Vi mangler foreløpig en innarbeidet norsk betegnelse for citizen science. Her har vi oversatt det med folkeforskning. Andre betegnelser som har blitt brukt er dugnadsforskning og medborgerforskning.

- Er folkeforskning en god betegnelse for citizen science på norsk? Hvis ikke – har du andre forslag? Begrunn gjerne.